

ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗

๑. อักษรเช่นไร ชื่อว่า พยัญชนะ ฯ และคำว่า “พยัญชนะ” นั้น แปลว่าอย่างไร ฯ เฉพาะพยัญชนะอรรคทั้ง ๘ ตัว แต่ละตัวเกิดในฐานใดบ้าง ฯ
๒. สนธิกริโยปกรรม คืออะไร ฯ มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ นทานาหฺ เป็นสนธิอะไร ฯ ตัดและต่ออย่างไร ฯ
๓. จงประกอบสังขยาแทนตัวเลขที่แสดงไว้ ให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์
  - ก. ๓ อุปลานิ อุทเก ชาตานิ ฯ
  - ข. ๑๕ นาริโย นหานาย นที คตา ฯ
  - ค. ๒๓ กุมารานํ อจาริโย คามํ ปวิภูโจ ฯ
  - ฅ. ๓๓ ชนानํ ลาโก อุปฺปนโน ฯ
  - ง. ตสฺส (พฺทฺส) จินาสวานํ ๑๐๐,๐๐๐ ปริวาโร ฯ
๔. ในอาขยาต จักวจากไว้เท่าไร ฯ วจากไหนลงปัจจัยอะไร ฯ อวมณฺเณถ ในคำว่า “มามณฺเณถ ปฺณฺณสฺส” ประกอบด้วยเครื่องปรุงอะไรบ้าง ฯ
๕. อนุต และ มาน ปัจจัย ในกริยาภิกตฺก ใช้เหมือนกันและต่างกันอย่างไร ฯ โลกานุกมฺปกา (พฺทฺชา), อุปฺปาโท เป็นรูปและสาธนะอะไร จงตั้งวิเคราะห์ห้มาดู ฯ
๖. สมาสว่าโดยชื่อ มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ อนิมิตฺโต (กาโล), อนฺตรามคฺคํ เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์ห้มาดู ฯ
๗. โคตตตฺทริตฺ มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ปาสาณมยฺ (วชิรํ), วีสฺติมฺ(ทินํ), มชฺฌิมมา (ปฺฏิปฺทา) ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตฺทริตฺไหน ฯ จงตั้งวิเคราะห์ห้มาดู ฯ

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

---

๑. อักษรที่เหลือจากสระ ๓๓ ตัว มี ก เป็นต้น มีนิคคหิตเป็นที่สุด
ชื่อว่าพยัญชนะ ฯ และคำว่า “พยัญชนะ” นั้น แปลว่า ทำเนื่อความ
ให้ปรากฏ ฯ เฉพาะพยัญชนะอรรคทั้ง ๘ ตัว แต่ละตัวเกิดในฐานดังนี้ คือ
- ย เกิดที่เพดาน เรียกว่า ตาลุโซ
ร พ สองตัวนี้ เกิดที่ศีรษะก็ว่า ที่ปุ่มเหงือกก็ว่า เรียกว่า มุทุชชา
ล ส สองตัวนี้ เกิดที่ฟัน เรียกว่า ทนุตชชา
ว เกิดใน ๒ ฐาน คือ ฟันและริมฝีปาก เรียกว่า ทนุโฏฐโซ
ห เกิดในคอ เรียกว่า กณฺฐโซ ห ที่ประกอบด้วยพยัญชนะ ๘ ตัว คือ
ณ ฌ น ม ย ล ว พ ท่านกล่าวว่าเป็นแต่อก ที่ไม่ได้ประกอบ เกิดในคอ
ตามฐานเดิมของตน
- นิคคหิต เกิดในจุมุก เรียกว่า นาสิกฺกุฐานโซ ฯ
๒. สนธิกิริโยปกรณฺ์ คือ วิธีเป็นอุปการะแก่การทำสนธิ ฯ มี ๘ อย่าง คือ
โลโป ลบ ๑ อาเทโส แปลง ๑ อากโม ลงตัวอักษรใหม่ ๑ วิกาโร ทำให้ผิด
จากของเดิม ๑ ปกติ ปรกติ ๑ ทีโฆ ทำให้ยาว ๑ รสฺสํ ทำให้สั้น ๑ สณฺโณโค
ซ้อนตัว ๑ ฯ
- นทานาหํ เป็นโลปฺสฺระสนธิ และทิมฺสฺระสนธิ ตัดเป็น น - อิทานิ - อหํ
ระหว่าง น - อิทานิ สระ ๒ ตัว คือ สระหน้าและสระหลัง มีรูปไม่เสมอกัน
ลบสระหลัง คือ ลบ อี ที่ อิทานิ ต่อเป็น นทานิ ระหว่าง นทานิ - อหํ
สระทั้งสอง คือ สระหน้าและสระหลัง มีรูปไม่เสมอกัน ลบสระหน้า
คือ ลบ อี ที่ นทานิ แล้วทิมฺสฺระหลัง คือ อ ที่ อหํ ต่อเป็น นทานาหํ ฯ
๓. ได้ประกอบสังขยาแทนตัวเลขที่แสดงไว้ ให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์
ดังนี้

ก. ตีณิ อุปฺปลาณี อุทเท ชาตานิ ฯ

ข. เอญฺหวิสฺติ หรือ เอญฺหวิสํ หรือ อุญฺหวิสฺติ หรือ อุญฺหวิสํ นาริโย
นุหนานาย นที คตา ฯ

ค. เตวิสฺติยา หรือ เตวิสฺสาย กุมารานํ อจาริโย คามํ ปวิญฺโง ฯ

ฅ. เตตฺตีสฺติยา หรือ เตตฺตีสฺสาย ชนนานํ ลาโก อุปฺปนฺโน ฯ

ง. ตสฺส (พุทฺธสฺส) จิณฺหาสวานํ สตสฺสสฺสํ ปริวาริ ฯ

๔. ในอาขยาดจัตตวากไวั ๕ วาก คือ กัตตวาก กัมมวาก ภาววาก
เหตุกัตตวาก เหตุกัมมวาก ฯ แต่ละวากลงปัจจัยดังนี้ คือ

กัตตวาก ลงปัจจัย ๑๐ ตัว คือ อ เอ ย ฉฺ ณา ญา ญหา โอ ฅ ฅย

กัมมวาก ลง ย ปัจจัย กับทั้ง อิ อากมหน้า ย ด้วย

ภาววาก ลง ย ปัจจัย

เหตุกัตตวาก ลงปัจจัย ๔ ตัว คือ ฅ ฅย ฅาเป ฅาปย ตัวใดตัวหนึ่ง

เหตุกัมมวาก ลงปัจจัย ๑๐ ตัวนั้นด้วย ลงเหตุปัจจัย คือ ฅาเป ด้วย
ลง ย ปัจจัย กับทั้ง อิ อากมหน้า ย ด้วย ฯ

อวมญฺเณถ ประกอบด้วยเครื่องปรุงดังนี้ คือ อว บทหน้า มนุ ชาติ
ลง ย ปัจจัย เถถ วิภคฺติหมวคสฺสตฺตมิ ปฐมบุรุษ เอกวจนะ แปลง ย
กับที่สุตฺตชาติ คือ น เป็น ญฺล สำเร็จเป็น อวมญฺเณถ ฯ

๕. อนุต และ มาน ปัจจัยในกิริยาภิตกั ใช้เหมือนกันและต่างกันอย่างนี้ คือ

อนุต และ มานะ ปัจจัยทั้งสองตัวนี้ บอกปัจจุบัณนกาลเหมือนกัน

ส่วนที่ต่างกัน คือ อนุต เป็นปัจจัยหมวคกิตปัจจัย เป็นได้ ๒ วาก คือ
กัตตวากและเหตุกัตตวาก ส่วน มาน เป็นปัจจัยหมวคกิตกิจปัจจัย
เป็นได้ทั้ง ๕ วาก แต่ภาววากไม่นิยมใช้ ฯ

โลกานุกมฺปกา (พุทฺธา) เป็นกัตตฺรูป กัตตฺสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า
โลกั อนุกมฺปนฺนฺตีติ โลกานุกมฺปกา (พุทฺธา)

อุปุปาโท เป็นถาวรรูป ภาวสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า อุปุปชชเตติ
 อุปุปาโท หรือ อุปุปชชนํ อุปุปาโท ฯ

๖. สมาสว่าโดยชื่อมี ๖ อย่าง คือ กมฺมชารโย ๑ ทิคุ ๑ ตปฺปรีโส ๑
 ทวนฺทโว ๑ อพยฺยิกาโว ๑ พหุพฺพิหิ ๑ ฯ

อนิมิตฺโต (กาลิ) เป็น นนุพพต พหุพพิหิสมาส ตั้งวิเคราะห์ว่า
 นตฺถิ ตสฺส นิมิตฺตนฺติ อนิมิตฺโต (กาลิ) ฯ

อนฺตรามคฺคํ เป็น นิปาทปฺพทกะ อพยฺยิกาวัสมาส ตั้งวิเคราะห์ว่า
 มคฺคตฺส อนฺตรา อนฺตรามคฺคํ ฯ

๗. โกตตตฺทชิต มีปัจจัย ๘ ตัว คือ ณ ฉายน ฉาน ฉะย ฉิ ฉิก ฉว ฉะร ฯ

ปาสาณมยฺ (วชิรํ) ลง มย ปัจจัย ในปกคิตฺทชิต ตั้งวิเคราะห์ว่า ปาสาณน
 ปกตํ ปาสาณมยฺ (วชิรํ) หรือ ปาสาณตฺส วิกาโร ปาสาณมยฺ (วชิรํ)

วิสติมฺ (ทินํ) ลง ม ปัจจัย ในปุรณตฺทชิต ตั้งวิเคราะห์ว่า วิสติยา ปุรณํ
 (ทินํ) หรือ วิสาย ปุรณํ (ทินํ)

มชฺฌิมา (ปฺฏิปทา) ลง อิม ปัจจัย ในชาตาทิตฺทชิต ตั้งวิเคราะห์ว่า
 มชฺฌเณ ภวติ มชฺฌิมา (ปฺฏิปทา) ฯ